

Böyük maarifçi-demokrat, təbiətsünas Həsən bəy Zərdəbinin nəşirliyi və redaktorluğu ilə 1875-ci ildə nəşrə başlamış “Əkinçi” qəzeti Azərbaycan cəmiyyətinin qaranlıqlarına işıq salaraq milli oyanış və tərəqqi ideyalarının yayılmasında canlanma yaradıb. XIX əsrin sonları və XX əsrin əvvəllərində ölkəmizdə müxtəlif baxışları əks etdirən bir sıra mətbu nəşrlər meydana gəlib. Sovet dövründə mətbuat dövlətin nəzarətində olsa da, “Əkinçi”dən su içən yazılı mediamız milli mədəniyyətin və dilin qorunmasında, sosial məsələlərin işıqlandırılmasında önəmli rol oynayıb. Demokratik jurnalistikamızın ənənələri üzərində bu gün Azərbaycan mediası inkişaf edir, rəqəmsal platformalar vasitəsilə geniş auditoriyaya xidmət edir. Milli mətbuatın 150 illik yubileyi ərəfəsində Bakı Dövlət Universiteti jurnalistika fakültəsinin beynəlxalq jurnalistika və informasiya siyasəti kafedrasının professoru Həmid Vəliyevlə həmsöhbət olduq.

Jurnalistikamız vətəndaşlıq ənənəsinə sadıqdır

– Həmid müəllim, “Əkinçi”dən başlayan milli mətbuatımızın əsr yarımliq yubileyi ərəfəsində bu şanlı tarixə nəzər salsaq, ilk növbədə, nələri qeyd etmək olar?

– Həsən bəy Zərdəbinin redaktorluğu ilə “Əkinçi”nin nəşrə başlaması və Azərbaycan jurnalistikasının əsasının qoyulması yerli və beynəlxalq səviyyədə, həqiqətən də, böyük hadisə idi. Çünki qəzetin əks-sədası dünyanın müxtəlif ölkələrindən eşidilirdi. “Əkinçi”nin səhifələrində hadisələr, xüsusilə də beynəlxalq məsələlər yüksək dəqiqlik və həssaslıqla işıqlandırılıb. Bu qəzet həm də fərdi jurnalistikanın əsasını qoyub.

– “Əkinçi” qəzetindən 65 il sonra dünyaya gəlmiş və hazırda 85 yaşı olan professor-jurnalist Həmid Vəliyev özündən əvvəlki və sonrakı mətbuatımızın uğurlarını nədə görür? Sizcə, mətbuat tariximiz yetərinə tədqiq olunubmu?

– Bu gün jurnalistikamızın müəyyən tədqiqat problemi var. Xüsusən də, mətbuat tariximizlə bağlı araşdırılmayan xeyli məsələ qalıb. Keçən onilliklər ərzində mətbuat tariximizi daha yüksək səviyyədə tədqiq edə bilərdik. Mükəmməl mətbuat tarixi dərsliyinə və tədris vəsaitlərinə tələbat da bu sahədə boşluğu göstərir. Müxtəlif illərdə mətbuat tariximizin müəyyən səhifələrini işıqlandıran vəsaitlər yazılıb. Fakültəmizin keçmiş dekanı, mərhum dosent Nəriman Zeynalovun 2 kitabçası, “Şərq” qəzetinin redaktoru Akif Aşırlının 2 cildliyi indi kifayət eləmir.

Bölgələrimizdə də qəzetlər, almanaxlar buraxılıb. Bəziləri barədə məlumat yoxdur, olanlar isə bir-iki cümlə ilə tamamlanır. Qərbi Azərbaycanda çıxmış mətbuat orqanları da öyrənilməlidir. Onları vaxtında işləmək, tədqiqatə cəlb etmək lazım idi. 1832-ci ildən Azərbaycan dilində çıxan “Tiflis xəbəri” qəzetini də indiyədək axtarıb tapmaq olardı.

nalistlər onlara ziyanımıza olan informasiyaları ötürməməliyik.

Bizim məzunların hazırladığı xəbərlər, müsahibələr, reportajlar jurnalist sənətkarlığı prinsiplərinə əsaslanır. Jurnalistlərimiz ölkəmizin çətin anlarında peşə etikası ilə yanaşı, yüksək vətəndaşlıq nümayiş etdirərək ölkəmizin maraqlarını qoruyublar. Bu məhz “Əkinçi”dən, mətbuat tariximizdən gələn ənənədir.

– Çağdaş medianın dəyişən tələbləri fonunda jurnalist təhsili necə qurulub?

– Yeniləşmə var, amma qanəedici deyil. Jurnalistika fakültəsinə qəbul üçün keçirilən qabiliyyət sınağı yetərli deyil. Qabiliyyət imtahanı keçirilərsə, komissiya yaradılmalı və yanaşma ciddi olmalıdır. Əvvəllər hər istəyən jurnalist təhsili ala bilməzdi. Xaricdə jurnalistika təhsili fərqlidir. Məsələn, Fransada 500 nəfər jurnalistika fakültəsinə qəbul edilir, onlardan az bir qismi məzun olur. Hamıya meydan verilir, amma hər kəs meydanda qala bilmir.

– Həmid müəllim, bu gün media sahəsinə jurnalist təhsili olmayanların axını davam edir. Siz bu prosesə necə baxırsınız?

Bizim fakültədə əhatəli mətbuat tarixi dərsliyinin yazılması ilə bağlı təşəbbüslər olub. Məsələn, mərhum professor Şirməmməd Hüseynov Azərbaycan mətbuat tarixi dərsliyinin yazılması ilə bağlı plan hazırlamış, hər birimizə mövzular vermişdi. Bu iş axıra çatdırılmadı. Üzdə olmuş mətbuat orqanları barəsində daha çox yazmışıq, digərlərini unutmuşuq.

“Əkinçi” qəzetinin 150 illiyi mətbuata bağlı olan hər bir insan üçün hesabatdır. Deyə bilərəm ki, mən də bu sahədə müəyyən işlər görmüşəm. Çalışmışam ki, tədris etdiyim fənnin dərsliyi, dərs vəsaiti olsun. Jurnalistika fakültəsində ixtisas fənləri arasında ən çətinini xarici ölkələrin jurnalistikası tarixidir.

Bu dərsliyi yazarkən qarşıma 3 məqsəd qoymuşdum. Birincisi xarici ölkələrin mətbuat tarixində İslam aləminə, ikincisi Türk dünyasına olan münasibət, üçüncüsü isə azərbaycançılıq mövzusunun dünya jurnalistikasında necə işıqlandırılması önəmli idi.

Fransız yazıçısı Onore de Balzakın əvəzsiz jurnalistika fəaliyyəti olub. O, Fransa və Böyük Britaniya jurnalistikasını araşdıraraq bu nəticəyə gəlib ki, fransız jurnalisti əvvəl jurnalistdir, sonra fransız. Bu o deməkdir ki, jurnalist qarşısına çıxan hər məsələni tərəfsiz və obyektiv işıqlandırmğa borcludur. Onun üçün informasiyanın ölkəsinin ziyanına olması önəmli deyil. Lakin ingilis jurnalisti birinci vətəndaşdır, sonra jurnalist. Əlindəki informasiyanı ölçüb-biçir, vətəndaş mövqeyini önə çəkir və ölkəsi üçün ziyanlıdırsa, yazmır.

Mən də bu qənaətdəyəm və tələbələrə deyirəm ki, Azərbaycan jurnalisti öncə azərbaycanlıdır, sonra jurnalist. Çünki ətrafımız düşmənlərlə doludur. Biz jurnalistlər onlara ziyanımıza olan informasiyaları ötürməməliyik.

– Bilirsiniz, xarici ölkələrdə də jurnalistika təhsili olmayanlar bu sahədə işləyirlər. Amma onlar işlədikləri müddətdə bu sahənin incəliklərinə elə yiyələnirlər ki, ixtisaslı jurnalistlərdən fərqlənmirlər. Bizdə isə elə deyil. Təhsilin oldu-olmadı öz üzərində çalışmaq, peşə ustalığını mənimsəmək vacibdir.

– Bu gün jurnalistikada janr anlayışı da dəyişib. Sizcə ənənəvi janrlardan hansılar daha aktualdır?

– Jurnalistikada əsas 3 janr daha önəmlidir: xəbər, reportaj və müsahibə. Bu 3 janrın hədəfi yenicə aktual məlumatları çatdırmaq, xəbərləməkdir. Xəbər o zaman önəm daşıyır ki, ictimai yükü olsun. Hər hadisəni xəbər kimi yaymaq mətbuata marağı azaldır. Məşhur deyim var: itin insanı dişləməsi xəbər deyil, amma insanın iti dişləməsi xəbərdir. Oçerk, felyeton, resenziya kimi janrlar bu gün, nədənsə, aktual deyil.

– Bүgүnkү jurnalistlərə tövsiyəniz nədir?

– Jurnalistlərimiz yazdıqları hər bir informasiyada əvvəlcə azərbaycanlı, sonra jurnalist olsunlar. Jurnalistin səhvi düşmənin üçün fürsət olmasın. Jurnalistlərimiz vətənpərvər olmalı, necə deyərlər, bilərəkdən və ya bilməyərəkədən düşmənin dəyirmanına su tökməməlidirlər. Beynəlxalq jurnalistikadan, təcrübəli jurnalistlərdən də daim öyrənsinlər.

Söhbəti apardılar:
Əli NƏCƏFXANLI,
Rizvan FİKRƏTOĞLU

XQ